

Προτάσεις αξιοποίησης της χάλκινης πινακίδας του Ιδαλίου στη διδασκαλία της Ιστορίας

Άννα Γεωργιάδου
Φιλολόγος, Λύκειο Ιδαλίου

Η γνωστή σε όλους μας ενεπίγραφη πινακίδα από το αρχαίο Ιδαλίον, που χρονολογείται στο πρώτο τέταρτο του 5^{ου} αι. π.Χ. και εκτίθεται στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας μαζί με άλλα αντικείμενα από την Κύπρο, φέρει το μεγαλύτερο σε έκταση και αρτιότερο κυπροσυλλαβικό κείμενο που διαθέτουμε μέχρι στιγμής¹. Δεν μπορεί, βέβαια, να αξιοποιηθεί στα πλαίσια του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών, αφού είναι κείμενο διαλεκτικό και δυσπρόσιτο για τους μαθητές. Η νεοελληνική απόδοσή του, όμως, θα μπορούσε να αξιοποιηθεί ως πηγή στο μάθημα της Αρχαίας Ιστορίας που διδάσκεται στην Α' Λυκείου. Η δυνατότητα αυτή αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον αν λάβουμε υπόψη όχι μόνο το περιεχόμενο της εν λόγω επιγραφής, αλλά και τη μοναδικότητά της, αφού λίγες είναι οι κυπριακές γραπτές πηγές της ίδιας περιόδου από τις οποίες θα μπορούσαμε να αντλήσουμε ιστορικού τύπου πληροφορίες και να τις χρησιμοποιήσουμε στη διδασκαλία. (Δεν μπορούμε εξάλλου να μην παρατηρήσουμε ότι και στο εγχειρίδιο της Ιστορίας της Κύπρου, ως πηγές παρατίθενται κυρίως εικόνες από αρχαιολογικά μνημεία και πολύ λιγότερα κείμενα.)

Σε μια ενδεχόμενη αναθεωρημένη έκδοση του βιβλίου «Ιστορία της Κύπρου», εμπλουτισμένη με τα τελευταία αποτελέσματα της ιστορικής και αρχαιολογικής έρευνας, θα μπορούσε και το κείμενο της επιγραφής του Ιδαλίου, ενταγμένο σε μια διδακτική ενότητα, να αξιοποιηθεί ποικιλοτρόπως.

Αλλά και με βάση το υφιστάμενο βιβλίο, ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να εντάξει την επιγραφή στη διδασκαλία. Συγκεκριμένα, η επιγραφή μπορεί ν' αξιοποιηθεί στο κεφάλαιο «Κυπροαρχαϊκή Εποχή», όταν ολοκληρωθεί το πρώτο υποκεφάλαιο («Ιστορικά γεγονότα»), ή στο τέλος του κεφαλαίου, στα πλαίσια επανάληψης. Αυτό, βέβαια, δεν εμποδίζει την αναφορά στην επιγραφή ήδη από το κεφάλαιο της Ύστερης Εποχής του Χαλκού, όπου το σχολικό βιβλίο την παρουσιάζει ως παράδειγμα κειμένου κυπροσυλλαβικής γραφής. Θα πρέπει ωστόσο να καταστεί σαφές στους μαθητές μας ότι η επιγραφή είναι μεταγενέστερη και ότι, σ' εκείνο το συγκεκριμένο σημείο, παρατίθεται ως παράδειγμα, μια που αποτελεί το σημαντικότερο κυπροσυλλαβικό κείμενο.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται ένα σενάριο διδασκαλίας δύο διδακτικών περιόδων καθώς και κάποιες προαιρετικές διαθεματικές-διαδραστικές εργασίες που θα μπορούσαν ν' αναλάβουν μαθητές.

¹ Το κείμενο της επιγραφής επισυνάπτεται στο **Παράρτημα**, έτσι όπως προτείνεται να δοθεί στους μαθητές. Το κείμενο με τη νεοελληνική απόδοσή του βρίσκεται και στον 3^ο (αφ. 12, κείμενο E1) και στον 4^ο (αφ. 38, κείμενο T1) τόμο της *Αρχαίας Κυπριακής Γραμματείας* του Α. Βοσκού (εκδ. Ίδρυμα Α. Γ. Λεβέντης, Λευκωσία 2002 και 2007).

A. Σενάριο διδασκαλίας

Στο σενάριο διδασκαλίας η αξιοποίηση της επιγραφής αποσκοπεί στα ακόλουθα:

- 1) Να κεντρίσει το ενδιαφέρον των μαθητών για το ιστορικό παρελθόν της Κύπρου.
- 2) Να συμβάλει στην εξοικείωσή τους με τη χρήση των πηγών και τη μεθοδολογία της.
- 3) Να προβάλλει τη σημασία των επιγραφικών κειμένων για τη μελέτη της Αρχαιότητας.
- 4) Να προαγάγει την κριτική σκέψη στη μελέτη της ιστορίας.

Στην περίπτωση του Λυκείου Ιδαλίου, που σχεδόν γειτονεύει με το τοπικό μουσείο και τον αρχαιολογικό χώρο του Ιδαλίου, η μελέτη της επιγραφής εξυπηρετεί επίσης και τη γνωριμία των μαθητών με ένα σημαντικό κεφάλαιο της τοπικής ιστορίας.

Η πορεία που ακολουθείται για την πραγμάτωση των στόχων αυτών αποτελείται από δύο φάσεις. Στην πρώτη γίνεται μια σύντομη εισαγωγή στην επιγραφική και στην ιστορία του συγκεκριμένου επιγραφικού μνημείου, καθώς και μια πρώτη ανάγνωση του κειμένου μέσα στην τάξη. Για τη γνωριμία αυτή με τον κόσμο των αρχαίων επιγραφών, ο διδάσκων θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει ως αφόρμηση την εμπειρία των μαθητών από σύγχρονες επιγραφές, με διάθεση συγκριτική (π.χ. ως προς τη χρησιμότητα και την εμφάνισή τους). Η νεοελληνική απόδοση του κειμένου της επιγραφής δίνεται στους μαθητές με καθοδηγητικούς υποτίτλους που διασαφηνίζουν τη δομή του και διευκολύνουν έτσι την κατανόησή του, ως ακολούθως:

- Εισαγωγή: Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες κλήθηκε η ιατρική οικογένεια (γρ. 1-4)
- Η πληρωμή του Ονάσιλου και των αδελφών του (γρ. 4-13)
- Η ξεχωριστή πληρωμή του Ονάσιλου (γρ. 14-26)
- Επίλογος: Επιπλέον εγγυήσεις (γρ. 26-31)

Μετά τις πρώτες αντιδράσεις των μαθητών, ή μέσα από αυτές, προσδιορίζεται το είδος του κειμένου – που είναι ένα νομικό έγγραφο – καθώς και κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του που ίσως προκαλούν εντύπωση, όπως ο αφηγηματικός χαρακτήρας της εισαγωγής, οι επαναλήψεις στη διατύπωση των πληρωμών, η πληρωμή της ιατρικής οικογένειας σε είδος κλπ. Παράλληλα, ο διδάσκων προϋδεάζει τους μαθητές για τα θέματα που θα τύχουν ανάλυσης στη συνέχεια, θέτοντας το ερώτημα: Τι είδους πληροφορίες θα μπορούσε να δώσει στον ιστορικό η επιγραφή αυτή; Μέσα από τις απαντήσεις, και με καθοδήγηση από τον διδάσκοντα, θα γίνουν αναφορές σε στοιχεία σχετικά με την πολιτική, την κοινωνία και τη θρησκεία, τη διαχείριση της γης και τον χαρακτήρα του Ιδαλίου, έτσι όπως διαφαίνονται στο κείμενο. Είναι σημαντικό οι μαθητές να αισθάνονται ότι ανακαλύπτουν τις πληροφορίες αυτές.

Η δεύτερη φάση αφορά την ανάλυση του κειμένου και τη συναγωγή συμπερασμάτων από τους ίδιους τους μαθητές με εξατομικευμένη, αρχικά, και ομαδική, στη συνέχεια, εργασία. Για τον σκοπό αυτό τους δίνεται ως φύλλο εργασίας² τράπεζα ερωτήσεων, χωρισμένων σε

² Βλ. Παράρτημα.

τέσσερις θεματικές κατηγορίες που αντιστοιχούν σε ισάριθμες ομάδες μαθητών. Σε κάθε μέλος της κάθε ομάδας ανατίθεται μία ερώτηση, της οποίας ερευνά την απάντηση από την τάξη και την ολοκληρώνει στο σπίτι.

Στόχος είναι, κατά τη δεύτερη διδακτική περίοδο, τα μέλη της κάθε ομάδας ν' ανταλλάξουν και να συζητήσουν τις απαντήσεις τους, για να οδηγηθούν στη συνέχεια σε συμπεράσματα σχετικά με το ευρύτερο θέμα που έχει ανατεθεί στην ομάδα.

Η πρώτη ομάδα καλείται να παρουσιάσει την πολιτική κατάσταση στο αρχαίο Ιδάλιον της εποχής της επιγραφής μέσα από τις τρεις ακόλουθες ερωτήσεις:

1) Ποιοι αποφασίζουν στην πόλη-βασιλείο του Ιδαλίου; Τι μπορούμε να συμπεράνουμε σχετικά με το πολίτευμά του;

2) Ποιοι κρύβονται πίσω από τον όρο «Κιτιείς»; (Εδώ οι μαθητές προτρέπονται να συμβουλευτούν και τις σελίδες 68 και 82 του σχολικού εγχειριδίου.)

3) Με ποια ιστορικά γεγονότα θα μπορούσαμε να συσχετίσουμε την επίθεση που αναφέρεται στην αρχή του κειμένου, αν δεχτούμε ότι αυτό χρονολογείται στην περίοδο 499-475 π.Χ.;

Είναι προφανές ότι οι αποφάσεις στο αρχαίο Ιδάλιον λαμβάνονται από κοινού από τον βασιλιά και τους πολίτες. Οι μαθητές θα παρατηρήσουν τις επαναλήψεις της φράσης «ο βασιλιάς και η πόλη» και θα προσέξουν ότι κανένα από τα δύο μέρη δεν εμφανίζεται να δρα μόνο του. Το πολίτευμα του Ιδαλίου, λοιπόν, εμπεριέχει φιλελεύθερα στοιχεία, αφού ο βασιλιάς δεν έχει την απόλυτη εξουσία. Με τη βοήθεια των σελίδων 68 και 82 του βιβλίου τους, οι μαθητές θα αναγνωρίσουν στους Κιτιείς τους Φοίνικες του Κιτίου που αργότερα κατέλαβαν, τελικά, το Ιδάλιον. Με βάση τα όσα έχουν μέχρι στιγμής διδαχτεί, η σύνδεση της επίθεσης που αναφέρεται στην επιγραφή με τα γεγονότα της Κυπριακής Επανάστασης (σελ. 79) είναι η αναμενόμενη απάντηση για την 3^η ερώτηση, που θα ενισχυθεί περισσότερο όταν οι μαθητές συζητήσουν τις απαντήσεις τους και διαπιστώσουν την παρουσία Φοινίκων συμμάχων των Περσών – από τη Φοινίκη αυτή τη φορά – και κατά την Κυπριακή Επανάσταση.

Οι ερωτήσεις της δεύτερης ομάδας καλύπτουν τον τομέα της κοινωνίας και της θρησκείας και έχουν ως ακολούθως:

4) Κάποιοι υποστηρίζουν ότι η επιγραφή αυτή παρουσιάζει την αρχαιότερη μορφή κοινωνικής ασφάλισης. Δικαιολογήστε την άποψη αυτή.

5) Ποια η εικόνα που σχηματίζουμε για το ιατρικό επάγγελμα; Ποιες οι διαφορές του από τα επαγγέλματα που συναντήσαμε στη σελίδα 96 του βιβλίου;

6) Πώς διαφαίνεται ο σημαντικός ρόλος της θρησκείας στην αρχαία αυτή κοινωνία;

Η ιδέα της ύπαρξης ενός είδους κοινωνικής ασφάλισης στο αρχαίο Ιδαίον στηρίζεται στη δωρεάν ιατρική περίθαλψη που παραχωρείται, σύμφωνα με την επιγραφή, στους τραυματίες πολέμου: ο ιατρός Ονάσιλος και τ' αδελφία του δεν πληρώθηκαν για τις υπηρεσίες τους από τους ίδιους τους ασθενείς, αλλά από τον βασιλιά και την πόλη, με παραχώρηση τεμαχίων γης στην επικράτεια του Ιδαίου. Η έκταση της γης αυτής σε συνδυασμό με τα ιδιαίτερα προνόμια που τους παραχωρήθηκαν δεικνύουν τη μεγάλη αξία που αποδιδόταν στο ιατρικό επάγγελμα, και που οφείλεται κατά ένα μέρος στη σπανιότητά του. Αυτό διαφαίνεται στο τέλος της επιγραφής, όπου μοναδικός όρος που τίθεται στους απογόνους του Ονάσιλου και των αδελφών του για να κληρονομήσουν την περιουσία και τα προνόμια των γονέων τους είναι να παραμείνουν στο Ιδαίον, προφανώς για να συνεχίσουν να ασκούν εκεί το ιατρικό επάγγελμα, το οποίο θα έχουν διδαχθεί από τους ιατρούς γονείς τους. Ο οικογενειακός και, κατ' επέκταση, κληρονομικός χαρακτήρας του ιατρικού επαγγέλματος δεσπόζει από την αρχή μέχρι το τέλος της επιγραφής. Σε αντίθεση, λοιπόν, με τα τεχνικά και συνήθη για την εποχή επαγγέλματα που οι μαθητές γνώρισαν στη σελίδα 96 του βιβλίου τους, το επάγγελμα του ιατρού είναι σπάνιο, άρα περιζήτητο, και χαιρεί ιδιαίτερης εκτίμησης.

Στην επιγραφή αναφέρονται δύο ιερά της θεάς Αθηνάς, κάτι που εύλογα οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η Αθηνά ήταν η προστάτιδα του Ιδαίου. Τη θέση αυτή που στηρίζει και η αρχαιολογία, οι μαθητές μπορούν να την τεκμηριώσουν και από τον επίλογο της επιγραφής, όπου αναφέρεται ότι η πινακίδα εναποτέθηκε στο ιερό της Αθηνάς μαζί με όρκους από τον βασιλιά και τους πολίτες του Ιδαίου για απόλυτο σεβασμό στα όσα αναγράφονται σ' αυτήν. Το γεγονός αυτό δεικνύει και τον σημαντικό ρόλο της θρησκείας, αφού οι όρκοι αυτοί και η θεϊκή τιμωρία όποιου τυχόν θα τους παραβίαζε αποτελούν μέρος των εγγυήσεων προς τους γιατρούς. Αξίζει, τέλος, να αναφέρουμε στους μαθητές ότι η επιγραφή όντως βρέθηκε σ' αυτό το σημείο, στα ερείπια του ιερού της Αθηνάς στη δυτική ακρόπολη του αρχαίου Ιδαίου.

Η τρίτη ομάδα θα προσπαθήσει να οδηγηθεί σε συμπεράσματα σχετικά με το καθεστώς της γης, απαντώντας τα πιο κάτω ερωτήματα:

7) Οι γιατροί της επιγραφής πληρώνονται από τον βασιλιά και την πόλη του Ιδαίου σε γη. Ποια ιδιαίτερα προνόμια αποκτούν στη γη που τους δίνεται;

8) Η εικόνα αυτή αποτελεί το έμβλημα του Κτηματολογίου της Κυπριακής Δημοκρατίας. Τι το ενέπνευσε και γιατί;

(Η εικόνα βρίσκεται στο Φύλλο Εργασίας. Για την απάντηση του ερωτήματος αυτού προτείνεται στους μαθητές να επισκεφθούν την ιστοσελίδα του Κτηματολογίου, όπου γίνεται αναφορά στην πινακίδα του Ιδαίου.)

9) Τι μπορούμε να συμπεράνουμε σχετικά με τη γη που ανήκε στην πόλη-βασίλειο του Ιδαίου;

Κατ' αρχάς, η ύπαρξη και μόνο ατομικής ιδιοκτησίας αυτή την εποχή σε μια πόλη-βασιλείο της Κύπρου είναι μια σημαντική πληροφορία που μας προσφέρει η επιγραφή. Επιπλέον, μαθαίνουμε ότι, στο Ιδάλιον, ένα μέρος της γης το διαχειριζόταν ο βασιλιάς κι ένα άλλο οι πολίτες. Είναι μάλιστα άξιο προσοχής το ότι τα τεμάχια γης που δίνονται στον Ονάσιλο και τους αδελφούς του ως πληρωμή είναι όλα «από τον Οίκο του βασιλιά», παρόλο που στην απόφαση συμμετέχει, μαζί με τον βασιλιά, και η πόλη. Τα προνόμια που αποκτούν οι γιατροί πάνω στη γη που τους δίνεται είναι ιδιαίτερα σημαντικά, αφού θα έχουν όχι μόνο την κατοχή της, αλλά και το δικαίωμα πώλησης των όσων θα παράγουν απ' αυτήν, «για πάντα» με απαλλαγή από τους φόρους. Τα προνόμια αυτά είναι κληρονομικά και προστατεύονται από ρήτρες που προνοούν αυστηρό πρόστιμο σε όποιον δεν τα σεβαστεί. Όλ' αυτά τα στοιχεία – η ατομική, η βασιλική και η κοινοτική ιδιοκτησία, ο φόρος εισοδήματος, η κληρονομικότητα και η προστασία της ιδιοκτησίας – παραπέμπουν στις αρμοδιότητες των σύγχρονων κτηματολογίων, γι' αυτό και η επιγραφή αποτέλεσε την πηγή έμπνευσης για το έμβλημα του Κτηματολογίου της Κυπριακής Δημοκρατίας. Όσον αφορά τη γη που ανήκε στο αρχαίο Ιδάλιον, η επιγραφή επιτρέπει να υποθέσουμε ότι αυτή αποτελείται από το κέντρο της πόλης και άλλες τοποθεσίες στην ευρύτερη περιοχή του Ιδαλίου, που εκτείνονται, τουλάχιστον, μέχρι και την Αλάμπρα που αναφέρεται στην επιγραφή.

Τέλος, στην τέταρτη ομάδα ανατίθεται μία μόνο ερώτηση, στην οποία όμως οι μαθητές θα πρέπει να συνδυάσουν τα διάφορα στοιχεία που προκύπτουν από την κριτική προσέγγιση που επιχείρησε ο καθένας από αυτούς:

10) Αυτή την περίοδο η Κύπρος βρίσκεται υπό περσική κυριαρχία. Ωστόσο η επιγραφή αυτή προβάλλει τον ελληνικό χαρακτήρα του βασιλείου του Ιδαλίου, διαφοροποιώντας τον από τα ανατολικού τύπου συστήματα. Πώς φαίνεται αυτό και πώς εξηγείται ιστορικά;

(Πέραν από την προσωπική τους κρίση, οι μαθητές καλούνται να συμβουλευτούν και τις σελίδες 57, 59 και 76-77 του βιβλίου τους – όπου γίνονται αναφορές στην κυπροσυλλαβική γραφή και στην περσική κυριαρχία στην Κύπρο – και ν' αξιοποιήσουν τις γνώσεις τους για τους λαούς της Ανατολής και τις πόλεις-κράτη στην Ελλάδα.)

Τα στοιχεία που αναμένεται να προσκομίσουν οι μαθητές στρέφονται γύρω από τη γλώσσα, τη θρησκεία και τους θεσμούς στο αρχαίο Ιδάλιον. Η κυπροσυλλαβική είναι μια γραφή που αποδίδει την ελληνική γλώσσα που ήταν σε χρήση στην αρχαία Κύπρο – δηλαδή την αρκαδοκυπριακή διάλεκτο –, ενώ η αφοσίωση σε ελληνικές θεότητες όπως η Αθηνά – η οποία ήταν, ως γνωστόν, προστάτιδα και της αρχαίας Αθήνας – δεν μπορεί να μην είναι χαρακτηριστικό μιας ελληνικής κοινωνίας. Επιπλέον, το πολίτευμα του Ιδαλίου εμφανίζεται να πλησιάζει πολύ περισσότερο ελληνικές πόλεις-κράτη και βασιλεία, παρά κοινωνίες της Ανατολής, όπως η Περσία, όπου ο βασιλιάς είχε την απόλυτη εξουσία. Τα στοιχεία αυτά συμβαδίζουν και με τα ιστορικά δεδομένα που έχουν διδαχτεί οι μαθητές και σύμφωνα με τα οποία οι Κύπριοι βασιλείς αναγνώρισαν την περσική κυριαρχία στο νησί,

κερδίζοντας έτσι ένα βαθμό αυτονομίας που τους επέτρεψε να διατηρήσουν τους θεσμούς τους.

Ολοκληρώνοντας τις εργασίες της, η κάθε ομάδα παρουσιάζει τα συμπεράσματά της στην τάξη, αφού τα μέλη της έχουν προηγουμένως συνδυάσει την προσωπική τους κρίση με τις πληροφορίες που δίνει η επιγραφή και τις ιστορικές τους γνώσεις. Σ' αυτή τη μέθοδο εργασίας αποσκοπεί το είδος του φύλλου εργασίας που προτείνεται και που, για τη συγκεκριμένη περίπτωση, δεν ακολουθεί το σχηματοποιημένο τύπο καταγραφής των απαντήσεων. Αφού ακουστούν όλες οι ομάδες και η τάξη σχηματίζει μια σφαιρική εικόνα του αρχαίου Ιδαλίου μέσα από την επιγραφή, η εργασία μπορεί να ολοκληρωθεί με ένα γενικού τύπου προβληματισμό σχετικά με το ενδεχόμενο και άλλες πόλεις-βασίλεια της αρχαίας Κύπρου να είχαν παρόμοιο σύστημα εσωτερικής οργάνωσης με το αρχαίο Ιδάλιον.

B. Διαθεματικές εργασίες

Οι στόχοι που προαναφέρθηκαν εμπλουτίζονται ως προς τη δημιουργικότητα και με τρεις διαθεματικές εργασίες που μπορούν, προαιρετικά, να διεκπεραιωθούν από μαθητές και να δημοσιευθούν στο σχολικό περιοδικό.

Η πρώτη θα μπορούσε να έχει ως τίτλο «Οι συνάδελφοι του Ονάσιλου», αφού σ' αυτήν ο μαθητής θα ψάξει σε μουσεία της περιοχής του, στο Διαδίκτυο και σε επίλεκτη βιβλιογραφία και πηγές που θα του προταθούν από τον καθηγητή του στοιχεία που σχηματίζουν το προφίλ ενός αρχαίου ιατρού. Σ' αυτά τα πλαίσια θα μπορούσαν ν' αξιοποιηθούν και άλλα αρχαία κείμενα τόσο από την Κύπρο – όπως επιγράμματα αφιερωμένα σε γιατρούς – όσο και από την ευρύτερη ελληνική Αρχαιότητα.

Η δεύτερη προαιρετική εργασία καλεί τον μαθητή σε μια φανταστική επίσκεψη στο αρχαίο Ιδάλιον, την οποία θα καταγράψει σε κείμενο που μπορεί να έχει τη μορφή δημοσιογραφικού ρεπορτάζ ή χρονογραφήματος.

Τέλος, στα πλαίσια της τρίτης εργασίας, ο μαθητής θα επισκεφθεί το τοπικό μουσείο Ιδαλίου, με στόχο να εντοπίσει και στη συνέχεια να παρουσιάσει εκθέματα που προβάλλουν ή θυμίζουν τα στοιχεία εκείνα από τη ζωή του αρχαίου Ιδαλίου που προκύπτουν και μέσα από τη μελέτη της επιγραφής. Τέτοια αντικείμενα μπορεί να είναι επιγραφές (ακόμα και φοινικικές, αφού μαρτυρούν την τελική κατάληψη της πόλης από τους Φοίνικες του Κιτίου), νομίσματα ή αμφορείς των οποίων οι παραστάσεις ή η τεχνοτροπία παραπέμπουν στα στοιχεία αυτά. Η επίσκεψη στο μουσείο μπορεί να συνδυαστεί και με επίσκεψη στον αρχαιολογικό χώρο του Ιδαλίου που είναι στην ίδια περιοχή.

Τόσο το προαναφερθέν σενάριο διδασκαλίας όσο και οι διαθεματικές προαιρετικές εργασίες που προτείνονται στους μαθητές επιδέχονται τροποποιήσεις, ώστε να προσαρμοστούν στον τρόπο διδασκαλίας που εφαρμόζει ο καθένας από 'μάς, στις ανάγκες

και τις δυνατότητες των μαθητών μας, στον πολύτιμο διδακτικό χρόνο μας. Κύρια επιδίωξη της παρουσίασης ήταν η πινακίδα του Ιδαλίου να πλησιάσει, μαζί με άλλα αρχαία κυπριακά κείμενα, τον εκπαιδευτικό και τον μαθητή, αποδεικνύοντας ότι μπορεί ν' αξιοποιηθεί στη διδασκαλία.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ (Λ.), 1980, *Μελέτες για την Κύπρο και τις σχέσεις της με τον ελληνικό κόσμο την περίοδο των αρχαίων βασιλείων*, Λευκωσία: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου

ΒΟΣΚΟΣ (Α.), 2002, 2007, *Αρχαία Κυπριακή Γραμματεία. 3. Πεζογραφία, 4. Ιατρική*, Λευκωσία: Ίδρυμα Α. Γ. Λεβέντης

EGETMEYER (M.), 2004, «Apports philologiques sur l'administration du royaume d'Idalion», *Cahier du Centre d'Études Chypriotes* 34, p. 101-113

GABER (P.), 1995, «The History of Idalion», *Visitors, Immigrants and Invaders in Cyprus*, Νέα Υόρκη: Institute of Cypriot Studies

HADJICOSTI (M.), 1995, *Excavations at Idalion*, *Cahier du Centre d'Études Chypriotes* 24, p. 25-28

HADJICOSTI (M.), 1997, «The Kingdom of Idalion in the Light of New Evidence», **Bulletin of the American Schools of Oriental Research** 308, p. 49-63

ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ (Φ.), 2006, *Ιδάλιον: Η πόλη του χθες και του σήμερα*, Λευκωσία: Δήμος Ιδαλίου

MASSON (O.), 1983², *Inscriptions chypriotes syllabiques. Recueil critique et commenté; Extrait: Addenda Nova*, Παρίσι: De Boccard

ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΣ (Κ.), 1937, «Συμβολή εις την ιστορίαν της πολιτείας του αρχαίου Ιδαλίου», *Κυπριακαὶ Σπουδαί* 1, p. 61-78

STYLIANOU (P. G.), 1989, «The Age of the Kingdoms: A Political History of Cyprus in the Archaic and Classical Periods», *Μελέται και Υπομνήματα*, II, Λευκωσία: Πολιτιστικό Κέντρο Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', p. 375-530

ΧΑΤΖΗΩΑΝΝΟΥ (Κ.), 1975, 1980, *Η αρχαία Κύπρος εις τὰς ἑλληνικὰς πηγὰς*, τόμοι Γ (Α), Δ (Α και Β), Λευκωσία: Ἐκδοσις Ἱερῶς Αρχιεπισκοπῆς Κύπρου

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

I. ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Εισαγωγή: Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες κλήθηκε η ιατρική οικογένεια

Όταν οι Μήδοι (Πέρσες) και οι Κιτιείς πολιορκούσαν την πόλη του Ιδαλίου, το έτος του Φιλόκυπρου, του γιου του Ονασαγόρα, ο βασιλιάς Στασίκυπρος και η πόλη – οι Ιδαλιώτες – είχαν καλέσει τον γιατρό Ονάσιλο, γιο του Ονασίκυπρου, και τους αδελφούς του, να περιθάλλουν όσους τραυματίστηκαν στη μάχη, χωρίς πληρωμή (από τους τραυματίες).

- Η πληρωμή του Ονάσιλου και των αδελφών του

Κι έτσι, ο βασιλιάς και η πόλη συμφώνησαν να δώσουν στον Ονάσιλο και στους αδελφούς του, αντί για πληρωμή και αντί για επιπλέον ανταμοιβή, από τον Οίκο του βασιλιά και από την πόλη, ένα τάλαντο ασημιού. Όμως, στη θέση αυτού του ασημένιου ταλάντου, ο βασιλιάς και η πόλη έδωσαν στον Ονάσιλο και στους αδελφούς του, από τη γη του βασιλιά που είναι στην περιοχή της Αλάμπρας, τη γη που είναι στο λιβάδι – αυτήν που φτάνει στο περβόλι του Όγκαντα –, και όλα τα νεαρά φυτά που βρίσκονται εκεί, για να έχουν την κατοχή τους και το απόλυτο δικαίωμα πώλησής τους, για πάντα, χωρίς φόρους. Αν κάποιος διώξει από αυτή τη γη τον Ονάσιλο ή τους αδελφούς του ή τα παιδιά των παιδιών του Ονασίκυπρου, λοιπόν, αυτός που θα τους διώξει θα πληρώσει στον Ονάσιλο και στους αδελφούς του ή στα παιδιά τους το ποσό αυτό: ένα τάλαντο ασημιού.

- Η ξεχωριστή πληρωμή του Ονάσιλου

Και στον Ονάσιλο μόνο, χωρίς απ' τους άλλους αδελφούς, ο βασιλιάς και η πόλη συμφώνησαν να δώσουν, αντί για επιπλέον ανταμοιβή, πέρα από την πληρωμή, τέσσερα πελέκια ασημιού και δύο διπλές μνες Ιδαλίου. Όμως, στη θέση αυτού του ασημιού, ο βασιλιάς και η πόλη έδωσαν στον Ονάσιλο, από τη γη του βασιλιά που είναι στην πεδιάδα της Μαλανίας, τη γη που φτάνει στο περβόλι του Αμενία, και όλα τα νεαρά φυτά που βρίσκονται εκεί, (γη) που εκτείνεται μέχρι τον ποταμό Δρύμιο και μέχρι το ιερό της Αθηνάς, καθώς και τον κήπο που βρίσκεται στη γη της Σίμμιδος – αυτήν που είχε ο Διείθεμις ο Αρμανεύς ως περβόλι, αυτήν που φτάνει μέχρι τον Πασαγόρα, γιο του Ονασαγόρα –, και όλα τα νεαρά φυτά που βρίσκονται εκεί, για να έχει την κατοχή τους και το απόλυτο δικαίωμα πώλησής τους, για πάντα, χωρίς φόρους. Αν κάποιος διώξει τον Ονάσιλο ή τα παιδιά του Ονάσιλου από αυτή τη γη ή από αυτό τον κήπο, λοιπόν, αυτός που θα τους διώξει θα πληρώσει στον Ονάσιλο ή στα παιδιά του το ποσό αυτό: τέσσερα πελέκια ασημιού και δύο διπλές μνες Ιδαλίου.

- Επίλογος: Επιπλέον εγγυήσεις

Και αυτήν εδώ την πινακίδα που αναγράφει τα λόγια αυτά, ο βασιλιάς και η πόλη την έχουν καταθέσει στη θεά Αθηνά, αυτήν που είναι στο Ιδάλιον, με όρκους να μην παραβιάσουν ποτέ τις παρούσες συμβάσεις, για πάντα. Όποιος παραβιάσει τις παρούσες

συμβάσεις να είναι καταραμένος. Τις γαίες αυτές και τους κήπους αυτούς, τα παιδιά του Ονασίκυπρου και τα παιδιά των παιδιών τους θα τα κατέχουν για πάντα, όσοι απ' αυτούς μένουν στην περιοχή του Ιδαλίου.

Η χάλκινη πινακίδα του
Ιδαλίου (όψη Α), 499-475 π.Χ.
(Γαλλική Εθνική Βιβλιοθήκη,
διαστ. 21 X 14 cm)

II. ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η χάλκινη πινακίδα του Ιδαλίου: Γνωριμία με μια πόλη-βασίλειο της Κύπρου του 5^{ου} αι. π.Χ.

Αφού μελετήσετε το κείμενο της επιγραφής, προσπαθήστε να σκιαγραφήσετε το αρχαίο Ιδαλίον, απαντώντας τις πιο κάτω ερωτήσεις:

A. Πολιτική

- 1) Ποιοι αποφασίζουν στην πόλη-βασίλειο του Ιδαλίου;
Τι μπορούμε να συμπεράνουμε σχετικά με το πολίτευμά του;
- 2) Ποιοι κρύβονται πίσω από τον όρο «Κιτιείς»;
→ Μπορείτε να μελετήσετε ξανά τις σελίδες 68 και 82 του βιβλίου.
- 3) Με ποια ιστορικά γεγονότα θα μπορούσαμε να συσχετίσουμε την επίθεση που αναφέρεται στην αρχή του κειμένου, αν δεχτούμε ότι αυτό χρονολογείται στην περίοδο 499-475 π.Χ.;

B. Κοινωνία-Θρησκεία

- 4) Κάποιοι υποστηρίζουν ότι η επιγραφή αυτή παρουσιάζει την αρχαιότερη μορφή κοινωνικής ασφάλισης. Δικαιολογήστε την άποψη αυτή.
- 5) Ποια η εικόνα που σχηματίζουμε για το ιατρικό επάγγελμα; Ποιες οι διαφορές του από τα επαγγέλματα που συναντήσαμε στη σελίδα 96 του βιβλίου;
- 6) Πώς διαφαίνεται ο σημαντικός ρόλος της θρησκείας στην αρχαία αυτή κοινωνία;

Γ. Γη

7) Οι γιατροί της επιγραφής πληρώνονται από τον βασιλιά και την πόλη του Ιδαλίου σε γη. Ποια ιδιαίτερα προνόμια αποκτούν στη γη που τους δίνεται;

8)

Η εικόνα αυτή αποτελεί το έμβλημα του Κτηματολογίου της Κυπριακής Δημοκρατίας. Τι το ενέπνευσε και γιατί;

→ Μπορείτε να συμβουλευτείτε και την ιστοσελίδα του Κτηματολογίου: http://www.moi.gov.cy/moi/dls/dls.nsf/dmlhistory_gr/dmlhistory_gr?opendocument

9) Τι μπορούμε να συμπεράνουμε σχετικά με τη γη που ανήκε στην πόλη-βασίλειο του Ιδαλίου;

Δ. Χαρακτήρας

10) Αυτή την περίοδο η Κύπρος βρίσκεται υπό περσική κυριαρχία. Ωστόσο η επιγραφή αυτή προβάλλει τον ελληνικό χαρακτήρα του βασιλείου του Ιδαλίου, διαφοροποιώντας τον από τα ανατολικού τύπου συστήματα. Πώς φαίνεται αυτό και πώς εξηγείται ιστορικά;

→ Μπορείτε να συμβουλευτείτε και τις σελίδες 57, 59 και 76-77 του βιβλίου. Προσπαθήστε ν' αξιοποιήσετε και τις γνώσεις σας σχετικά με τους λαούς της Ανατολής και τις πόλεις-κράτη στην Ελλάδα.